

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

**İKİNCİ BÖLÜM
KARAR****FİKRET ÖKMEN BAŞVURUSU**

Başvuru Numarası	: 2020/376
Karar Tarihi	: 19/1/2022
Başkan	: Kadir ÖZKAYA
Üyeler	: Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Yıldız SEFERİNOĞLU Basri BAĞCI
Raportör	: Yusuf Enes KAYA
Başvurucu	: Fikret ÖKMEN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; haksız olarak gözlem altına alma tedbirine başvurulmasına rağmen açılan tazminat davasının reddedilmesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, tazminat davasındaki bazı uygulamalar nedeniyle de adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 25/12/2019 tarihinde yapılmıştır.
3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.
4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve ilgili kurumlardan temin edilen bilgilere göre olaylar özetle şöyledir:

A. Ceza Davası Süreci

7. İdare mahkemesi hâkimlerine görevlerinden dolayı hakaret ettiği iddiasıyla başvuru hakkında soruşturma başlatılmıştır. Soruşturma sırasında başvurusunun ceza ehliyetinden şüphe edilmiş ve başvuru, Adana Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesine sevk edilmiştir. Hastanenin 11/11/2009 tarihli raporu ile başvuru hakkında sağlık karar verilebilmesi için müşahede kararı çıkarılarak dava dosyası ile birlikte yeniden hastaneye

gönderilmesinin uygun olduğu bildirilmiş, bu rapor doğrultusunda Savcılıkça nöbetçi sulh ceza mahkemesinden başvurunun gözlem altına alınması talep edilmiştir.

8. Adana 4. Sulh Ceza Mahkemesinin 4/3/2010 tarihli kararı ile başvurunun 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 74. maddesi uyarınca üç haftayı geçmemek üzere gözlem altına alınmasına karar verilmiştir. Bu karar doğrultusunda başvuru, Adana Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesinde 28/4/2010 ile 5/5/2010 tarihleri arasında gözlem altında kalmıştır. Hastanenin 5/5/2010 tarihli sağlık kurulu raporu ile başvurunun cezai ehliyetinin tam olduğu tespit edilmiştir.

9. Bunun üzerine kurul hâlinde çalışan kamu görevlilerine hakaret suçundan cezalandırılması istemi ile başvuru hakkında kamu davası açılmıştır.

10. Adana 3. Sulh Ceza Mahkemesince yapılan yargılama sonunda 21/2/2011 tarihinde başvurunun hakaret suçundan cezalandırılmasına ve cezanın ertelenmesine karar verilmiştir.

11. Temyiz incelemesini yapan Yargıtay 4. Ceza Dairesi 6/5/2014 tarihli ilamı ile mahkûmiyet kararının bozulmasına karar vermiştir.

12. Adana 21. Asliye Ceza Mahkemesi bozma ilamına uyarak yaptığı yargılama sonunda 16/9/2014 tarihinde başvurunun beraatine karar vermiştir. Beraat kararı 18/10/2014 tarihinde kesinleşmiştir.

B. Tazminat Davası Süreci

13. Başvuru; yirmi bir gün boyunca ruh ve sinir hastalıkları hastanesinde gözlem altında tutularak özgürlüğünden yoksun bırakıldığını, bu süre içinde akli dengesi yerinde olmayan kişiler arasında yaşam mücadelesi verdiğini ve toplum tarafından dışlandığını, bu nedenle işe gidemediğini, maddi ve manevi zorluklarla karşılaştığını belirterek 15.000 TL maddi, 20.000 TL manevi tazminat istemiyle Adana 3. Asliye Hukuk Mahkemesinde dava açmıştır.

14. Adana 3. Asliye Hukuk Mahkemesi 5271 sayılı Kanun'un 74. maddesindeki gözlem altına alma tedbirinin aynı Kanun'un 141. maddesinde tazminat sebebi olarak düzenlenmediğini, sağlık kurulu raporu doğrultusunda ceza ehliyetinin varlığı sabit olsa bile kişinin gözlem altında kaldığı süre için tazminat talep edemeyeceğini, gözlem altına alma kararının hastanenin talebi doğrultusunda alındığını belirterek 28/5/2015 tarihinde davanın reddine karar vermiştir.

15. Yargıtay 4. Hukuk Dairesi gözlem altına alma işleminin 1/6/2005 tarihinden (5271 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği tarih) sonra gerçekleştirilmesi nedeniyle uyuşmazlığın ağır ceza mahkemesinde çözümlenmesi gerektiğini, dava dilekçesinin görev yönünden reddedilmesi gerekirken esastan incelenerek karar verilmiş olmasının usul ve yasaya uygun düşmediğini belirtmiş, 21/12/2017 tarihinde kararı bozmuştur.

16. Adana 3. Asliye Hukuk Mahkemesi 31/5/2018 tarihinde bozma kararına uyarak görevsiz olduğuna ve dosyanın ağır ceza mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir.

17. Görevsizlik kararı üzerine davayı inceleyen Adana 10. Ağır Ceza Mahkemesi 23/10/2018 tarihinde haksız şekilde gözlem altına alınma nedeniyle tazminat talep etmenin 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde sayılmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir.

18. Adana Bölge Adliye Mahkemesi 3. Ceza Dairesi 10/10/2019 tarihinde başvuru istinaf başvurusunun esastan reddine kesin olarak karar vermiştir. Başvuru bu kararın kendisine tebliğ edilmediğini beyan etmiştir.

19. Başvuru 25/12/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Anayasa Mahkemesinin 19/1/2022 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

21. Başvurucu; haksız ve hukuka aykırı kararlarla yirmi bir gün özgürlüğünden yoksun bırakıldığını, akıl hastalarıyla birlikte kaldığı için psikolojisinin bozulduğunu, topluma uyum sağlayamadığını, gözlem altına alınmanın da bir koruma tedbiri olduğunu, buna karşılık açtığı tazminat davasının kabul edilmediğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

22. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirilmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (*Tahir Canan*, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyetinin özü, uygulanan gözlem altına alma tedbirinin hukuka aykırılığundan bahisle açtığı tazminat davasının kabul edilmemesi olduğundan iddianın Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü ve dokuzuncu fıkraları kapsamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı yönünden incelenmesi gerekir.

23. Anayasa'nın 19. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına sahip olduğu ilke olarak konudan sonra ikinci ve üçüncü fıkralarında şekil ve şartları kanunda gösterilmek koşuluyla kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakılabileceği durumlar sınırlı olarak sayılmıştır. Maddenin dördüncü, beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci fıkralarında kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına müdahalede bulunan kişilere tanınan güvencelere ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir (*Murat Narman*, B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 42; *Safkan Aydoğdu*, B. No: 2014/7498, 5/4/2017, § 43).

24. Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasında ise bu esaslar dışında bir işleme tabi tutulan kişilerin uğradıkları zararların tazminat hukukunun genel prensiplerine göre devlet tarafından ödeneceği ifade edilmiştir. Anılan fıkrada yer alan "bu esaslar dışında bir işleme tabi tutulan kişiler" tabiri ile maddenin diğer tüm fıkralarında belirtilen kurallara aykırı bir işleme tabi kılınmanın kişiye tazminat hakkı doğurduğu belirtilmiştir. Buna göre maddenin ikinci veya üçüncü fıkralarında belirtilen durumlara aykırı şekilde kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına müdahalede bulunulması ya da kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına müdahale edilen kimsenin maddenin dördüncü, beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci fıkralarındaki güvencelerden yararlandırılmaması hâlinde uğranılan zararlar devlet tarafından ödenecektir (*Safkan Aydoğdu*, § 44).

25. Anayasa Mahkemesinin Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasında güvence altına alınan tazminat hakkının ihlal edilip edilmediğini belirleyebilmesi için öncelikle başvuruçunun anılan maddenin diğer fıkralarında belirtilen esaslar dışında bir işleme tabi tutulup tutulmadığını incelemesi gerekmektedir. Yapılacak bu inceleme sonucunda başvuruçunun Anayasa'nın 19. maddesinin ilk sekiz fıkrasında belirtilen esaslara aykırı bir işleme tabi tutulduğu ve bu kapsamda uğradığı zararın devlet tarafından tazminat hukukunun genel prensiplerine göre ödenmediği tespit edilirse Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasında güvence altına alınan tazminat hakkının ihlali söz konusu olabilecektir (*Safkan Aydoğdu*, § 45).

26. Bununla birlikte 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un geçici 1. maddesinin (8) numaralı fıkrası gereğince Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisi 23/9/2012 tarihinden sonra kesinleşen nihai işlem ve kararlar aleyhine yapılan bireysel başvurularla sınırlıdır. Kamu düzenine ilişkin bu düzenleme karşısında anılan tarihten önce kesinleşmiş nihai işlem ve kararları da içerecek şekilde yetki kapsamının genişletilmesi mümkün değildir (*G.S., B. No: 2012/832, 12/2/2013, § 14*).

27. Somut olayda başvuruçunun, gözlem altına alınmış ve bu gözlem altına alma tedbiri 5/5/2010 tarihinde sona ermiştir. Bu itibarla başvuruçunun gözlem altına alınma suretiyle hürriyetinden yoksun bırakılmasının Anayasa'nın 19. maddesi kapsamında hukuki olmadığına ilişkin iddiası, Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisi kapsamında değildir.

28. Bu durumda Anayasa Mahkemesi zaman bakımından yetkisizlik nedeniyle başvuruçunun hürriyetinden yoksun bırakılmasının Anayasa'nın 19. maddesi kapsamında hukuka uygun olup olmadığını inceleyememektedir. Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisinin dışında olması nedeniyle hukukiliğini inceleyemediği bir hürriyetten yoksun bırakılma hâli dolayısıyla başvuruçunun Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasında güvence altına alınan tazminat hakkının ihlal edildiği iddiasını incelemesi de mümkün değildir. Sonuç olarak anılan şikâyet bakımından da zaman bakımından yetkisizlik söz konusudur (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. *Aziz Yıldırım (4)*, B. No: 2014/4476, 16/4/2015, § 34; *Safkan Aydoğdu*, § 46).

29. Bireysel başvuruya konu müdahaleyi telafi etmeyi amaçlayan hukuk yollarının Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisinin başladığı tarihten sonra olumsuz biçimde sonuçlanması, müdahaleyi her zaman Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisi içine sokmaz. Bu bağlamda 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat yolunun Anayasa Mahkemesinin bireysel başvurularda zaman bakımından yetkisinin başladığı tarihten sonra tüketilmiş olmasının bir önemi bulunmamaktadır (*Safkan Aydoğdu*, § 46).

30. Açıklanan gerekçelerle başvuruçunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine yönelik iddiasının zaman bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

31. Başvurucu; tazminat davasında Maliyeyi temsilen Hazine avukatının bulunduğunu, Cumhuriyet savcısının Mahkeme Heyetinin yanında oturduğunu, savcının Mahkeme Heyetini etkilemeye çalıştığını, duruşmanın çok kısa sürdüğünü, savunmasını yapamadığını ve taleplerini anlatma imkânı bulamadığını, tazminat davasının altı yıldan daha fazla bir süre sonunda sonuçlandığını, istinaf incelemesinin duruşmalı yapılmasını talep etmesine rağmen bu talebinin reddedildiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

32. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre Anayasa Mahkemesine yapılan bir bireysel başvurunun esasının incelenebilmesi için kamu gücü tarafından müdahale edildiği iddia edilen hakkın Anayasa'da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Sözleşme) ve Türkiye'nin taraf olduğu ek protokollerinin kapsamına da girmesi gerekir. Bir başka ifadeyle Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün değildir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18).

33. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında; herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme, bunun doğal sonucu olarak da iddiada bulunma, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. 3/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanun'un Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasına *adil yargılanma* ibaresinin eklenmesine ilişkin 14. maddesinin gerekçesinde "*değişiklikle Türkiye Cumhuriyeti'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınmış olan adil yargılama hakkı[nın] metne dahil*" edildiği belirtilmiştir. Dolayısıyla Anayasa'nın 36. maddesine söz konusu ibarenin eklenmesinin amacının Sözleşme'de düzenlenen adil yargılanma hakkını anayasal güvence altına almak olduğu anlaşılmaktadır (Yaşar Çoban [GK], B. No: 2014/6673, 25/7/2017, § 54). Bu itibarla Anayasa'da güvence altına alınan adil yargılanma hakkının kapsam ve içeriği belirlenirken Sözleşme'nin "*Adil yargılanma hakkı*" kenar başlıklı 6. maddesinin ve buna ilişkin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadının da gözönünde bulundurulması gerekir (Onurhan Solmaz, § 22).

34. Sözleşme, bir kişinin sahip olduğunu ileri sürebileceği tüm hak ve yükümlülükler bakımından adil yargılanma hakkını güvenceye almamaktadır. Sözleşme'nin adil yargılanma hakkını düzenleyen 6. maddesinde adil yargılanmaya ilişkin hak ve ilkelerin *medeni hak ve yükümlülükler ile ilgili uyumsuzlukların* ve bir suç *isnadının* esasının karara bağlanması esnasında geçerli olduğu belirtilerek hakkın kapsamı bu konularla sınırlandırılmıştır. Hak arama hürriyetinin ihlal edildiği gerekçesiyle bireysel başvuruda bulunabilmek için ya başvurucunun medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili bir uyumsuzluğun tarafı olması ya da başvurucuya yönelik bir suç *isnadının* esası hakkında karar verilmiş olması gerektiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bahsedilen hâller dışında kalan adil yargılanma hakkının ihlali iddiasına dayanan başvurular Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı kapsamı dışında kalacağından bireysel başvuruya konu olamaz (Onurhan Solmaz, § 23).

35. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı suç isnadına bağlı yargılamaların yanında bir kimsenin *medeni hak ve yükümlülüklerinin* karara bağlanmasıyla ilgili yargılamalarda da uygulanır. Anayasa'nın 36. maddesinin (1) numaralı fıkrasının *medeni* meselelerde uygulanabilmesi için ortada hukuk düzeni tarafından kişiye tanınmış veya en azından savunulabilir temeli bulunan bir *hak* bulunması gerekir. Bu hakın Anayasa'da doğrudan veya dolaylı olarak tanımlanan ve güvence altına alınan bir hakka ilişkin olması zorunlu değildir. Bu bakımdan kanunla kişilere tanınan hak ve ayrıcalıklar da -mahkemelerde ileri sürülebilmesi koşuluyla- Anayasa'nın 36. maddesi bağlamında hak kavramına dâhildir. İkinci olarak bu hakla ilgili olarak ilgili kişinin menfaatini etkileyen bir uyumsuzluk mevcut olmalıdır. Öte yandan bu uyumsuzluk ihtilaf konusu hakkın tespiti ve bu haktan yararlanılması bakımından belirleyici bir nitelik arz etmelidir (*Mehmet Güçlü ve Ramazan Erdem*, B. No: 2015/7942, 28/5/2019, § 28).

36. Başvuru konusu olayda başvurucu, haksız şekilde gözlem altına alındığı iddiasıyla tazminat davası açmıştır. Ancak 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde gözlem altına alma tedbirine ilişkin bir tazminat nedeni öngörülmemiştir. Nitekim derece mahkemeleri de bu gerekçeyle tazminat davasını reddetmiştir. Ayrıca kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamındaki tazminat hakkına ilişkin şikayet yönünden de yukarıda zaman bakımından yetkisizlik kararı verilmiştir (§ 29). Bu durumda somut başvuruda iç hukukta en azından savunulabilir bir biçimde dava konusu edilebilir olduğu ileri sürülebilecek bir uyumsuzluğun bulunduğu sonucuna varılmadığından ihlal iddialarının konusunun Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanının kapsamında yer almadığı değerlendirilmiştir.

37. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmesizin *konu bakımından yetkisizlik* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın *zaman bakımından yetkisizlik* nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın *konu bakımından yetkisizlik* nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 19/1/2022 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.